

Szeretettel köszöntöm az olvasót, a Csabrendeki Általános Iskola közössége nevében! Németh György vagyok tanító, technika tanár. Bemutatom az iskolánkban folyó iskolakerti munka történetét 1958-tól napjainkig.

Csabrendek Nagyközség lakóinak száma 3050 fő, a település Veszprém megye délnyugati részén, a Bakony utolsó nyúlványának, a 374 m magas Öreg-hegynek a lábához települt északi irányban.

Tanulólétszámunk 278 fő. Iskolánk négy épületében folyik oktatás. Közülük a főépület a legrégebbi, a maga 100 évével. Ebben vannak a felső tagozatos szaktantermek. Gyerekeink körülbelül egyharmada a környező 5 kistelepülésről jár hozzánk. Két összevont csoportban oktatunk speciális nevelési igényű tanulókat is.

Beszámolómat az Iskolakert-hálózathoz csatlakozásunk rövid történetével kezdem, majd beszélek iskolakertünk történetéről, mindennapjairól az ismert kezdetektől. A bemutatást fellelhető adatokra, a kertet létrehozó, gondozását szervező kollégák visszaemlékezéseire támaszkodva, valamint az utolsó két évtizedet saját tapasztalataim tükrén keresztül tárom a tisztelt hallgatóság elé.

A technika tanárok országos szövetségének tagjaként kollégáim mindig csodálkozva néztek rám, ha gyakorlókertünkről meséltem, hogy van még ilyen? Hogy tudjátok a gondozást megoldani? Tették fel a kérdést. Bizony sok erőfeszítéssel, plusz munkával. Napjainkig a legszükségesebb segítséget biztosította számunkra a helyi önkormányzat. Ők is látták mindennapi munkánkat, jónak tartották elképzeléseinket. Sajnos, az anyagi szükségletek kielégítésére lassan-lassan elapadtak a korábbi önkormányzati, állami források. Ezért is kezdtem el kutakodni az interneten keresztül, hogy található-e valamiféle szakmai segítség, vagy nyílik-e pályázati lehetőség munkánk további folytatásához, megkönnyítéséhez?

Így bukkantam rá tavaly az Iskolakertekért Alapítvány honlapjára. Az ott közzétett információkat elolvasva, nem sokat gondolkodtam azon, hogy jelentkezzünk-e mi is a hálózat tagjai közé. Néhány nap múlva Pauliczky Nóra, az alapítvány kuratóriumi elnöke keresett telefonon. Elmondta, örömmel vette csatlakozási szándékunkat, továbbá arról is beszélt, hogy kevés olyan iskola, illetve település van az országban, ahol 1958 óta folyamatosan zajlik a miénkhez hasonló iskolakerti művelés. Ő kért fel arra, hogy mutassam be a Csabrendeki Általános Iskola kertjének történetét.

Az 1014/1958. sz. kormányhatározat nyomán, mely többek között az iskolai Gyakorlati foglalkozás oktatásának bevezetéséről íródott, először iskolánk telkén belül alakították ki a kertet. Ez, a kb. 2000 m²-es terület mai sportpályánk helyén volt. Néhány év múlva, a pálya építése miatt, ezt az iskolaudvar másik pontjára költöztették át. Azonban tulajdonjogi rendezetlenség miatt itt sem sokáig funkcionált. A 60-as évek közepén az iskola közelében jelöltek ki iskolakert céljára egy 5000 m²-nyi területet. Miután 1970/71-ben ezen a helyen telkeket mért ki a tanács, innen is költözni kellett, mai helyére egy 5400 m²-es területre. A kert kialakítása előtt a TSZ lucernása, ill. a KTSZ fűrészüzeme volt ott. Létrehozásában sok segítséget kapott az iskola a termelőszövetkezettől. A kerítést, a telken

lévő épületet, mely három helységből áll (szerszámtároló, pince, csomagoló terem), társadalmi munkában készítették el szocialista brigádok és a KTSZ. A kert növényekkel való betelepítésére egy Balaton parti faiskolából hozattak szaporítóanyagot, oltványokat. Költsége, mintegy 3000 Ft-ot tett ki. Ez mai értéken számolva kb. 400 000 Ft-os összegnek felel meg. A kert hátsó, nagyobbik felét ültették tele gyümölcsfákkal. Almát, szilvát, őszibarackot, kajszit, meggyet, diófát, szelídgesztenyét, szőlőt. Tujákat, bokorrózsát, díszcserjéket telepítettek. Igazi mintakertet hoztak létre.

A kezdeti évben még kisállat tartó részlege is volt a gyakorlókertnek. Szabadtéri ketrecekben nyulakat tartottak és gondoztak a gyerekek. Mivel azonban a kert a falu szélén volt, hiába kerítették be, télen a kóborló kutyák, rókák gyakran megtizedelték az állományt. Ezért, felhagytak a próbálkozással.

A termesztett növények szaporítóanyagát a TSZ, a szülők és az ott tanító nevelők biztosították. A vetőmagok egy részét kellett csak üzletből beszerezni. A termesztéshez vegyszereket nem használtak. Éveken keresztül maguk nevelték elő az palántákat a kertben kialakított, üvegtáblákkal borított hideghajtató berendezésben. Még eladásra, és a tanulóknak otthonra is jutott.

A kertben megtermelt növényekkel az óvoda és a szövetkezeti étterem konyháját látták el. Az éppen érő gyümölcsökből a tanulók is fogyaszthattak. A működtetéshez szükséges feltételeket a községi tanács biztosította, meghatározott keretből. Így felszerelések tekintetében nem szenvedtek hiányt semmiből. Még mini meteorológiai állomásuk is volt. Ennek segítségével végzett megfigyeléseikről feljegyzéseket készítettek.

Különbéféle termesztési kísérleteket is folytattak a '70-es években. Például, az akkoriban népszerű (szovjet) Bezovsztaja búzával. A Martonvásári növénynevelő állomástól kaptak vetőmagot hozzá.

Közben változott a külső feltételrendszer, új oktatási és nevelési terv készült, melyet a 78/79-es tanévtől fokozatosan vezettek be. Ebben, a Gyakorlati foglalkozás már nem szerepelt. Feladatainak egy részét a Technika tantárgy vette át. A tananyag a falusi, iskolakertekkel rendelkező intézmények számára ún. „B” változatban került feldolgozásra, heti két tanórán.

A '80-as évek közepén megváltozott kertünk képe is. A nagyobbik, gyümölcsfákkal teli részét, a tanács lakótelkek kialakítására kisajátította. Így maradt a ma is gondozott 2400 m²-nyi terület.

Ekkor volt néhány olyan éve is a kertnek, mikor művelésének színvonala visszaesett. Nem vett részt szakos nevelő a kert gondozásának irányításában. Nem alkalmazták a vetéscserjét, elmaradt a talajerő pótlása, akadtak gondozatlan, elhanyagolt részei a kertnek.

Aztán 1990-től ismét szakértő kezekbe tették az ápolást. A kollégák saját kerti kisgépeiket is felhasználták a műveléshez. Lelkes munkájuknak köszönhetően egy év alatt visszanyerte régi arcukat iskolakertünk.

Mint már említettem, 18 esztendeje veszek részt a kert gondozásának tervezésében, irányításában. Ekkor Barcza Jenőné kolléganővel közösen végeztük ezeket a feladatokat.

Tőle sokat tanulhattam munka szervezés és a kert gondozásának területen is. Az Ő nyugdíjba vonulásával 10. éve rám hárulnak a mindennapi feladatok.

Közben, a 2003. évi NAT tovább csökkentette a Technika tantárgy óra számát – heti 1, illetve 1,5 órára. Tovább nehezítve a kert fenntarthatóságának biztosítását. Ekkortól már nem ástuk tanulóinkkal a kertet, hanem szántattunk.

Nézzük magát a kertet: A hely a felső tagozat épületétől kb. 5 percnyi sétára található. A tanóra optimális kihasználása szempontjából ez hátrány. Oktatási szempontból azonban előnyös, hogy környezetétől jól elhatárolt, rendezett területen van. A távolság miatt a ténylegesen munkára fordítható idő kb. 25 perc. De így nem unják meg a kapott feladatokat, az otthon efféle munkákhoz nem szokott tanulóink sem.

Kertünk, funkcióját tekintve, oktatási és nevelési célokat szolgáló, különleges rendeltetésű kert. Vegyes növényállományában haszon és dísznövények is találhatóak. Művelésében intenzív terület kihasználásra törekszem. Az organikus szemléletű természetnek megfelelően vegyszereket nem használunk. A gyerekek ezért bátran fogyaszthatnak bármiből. Csak mechanikus védekezést, megelőzést, növénytársításokat, vetésforgót, 4 évente a talajerő pótlását alkalmazzuk a növények egészségének megőrzésére, optimális fejlődésük biztosítására.

Talaja jó minőségű, középkött, humuszban gazdag, könnyen művelhető. Az őszi szántás után tavasszal egyszerűen előkészíthetők a magágyak vetésre.

A 2012-es kerettantervben 5-7 évfolyamon már csak heti 1 óra a Technika-életvitel és gyakorlat oktatására szánt idő. Helyi tantervünk biztosítja nálunk a 8. évfolyamon is a heti 1 tanórát. Évfolyamonként így 3-4 órát fordíthatok az őszi és a tavaszi időszakban a kert gondozási munkáira. Ha az esedékes feladatok megkívánják, délutánonként érdeklődő napközis tanulók bevonásával fejezem be a megkezdett munkákat. Az utóbbi években csökkent az egyes évfolyamok létszáma is. Mindezek miatt, egyes művelési, munkaszervezési szokásaimon változtatnom kellett. Csökkentettem a veteményes részt, helyére gyümölcsfákat, bokrokat telepítettünk. Mennyiségi termelés helyett, a kert bemutató jellege a domináns.

A termesztett gyümölcsök, zöldségek egy részét az ott szorgoskodó gyerekek elfogyaszthatják. Ősztönzően hat rájuk, ha tudják, óra végén ehetnek a maguk gondozta termésből. Az elmúlt évek őszi-téli időszakában többször sütöttünk a kertben termett tökből, készítettünk már nyers ételízest (házi vegetát) vagy éppen befőttet, gyümölcssalátát témanapon, vagy technika órán az ételkészítéshez kapcsolódva a termett almából, körtéből. A termés megmaradó hányadát értékesítjük. Ebből fedezzük a következő évi vetőmagok, pótlendő eszközök, anyagok, telepítendő gyümölcsfák, bokrok árát.

Számos növény telepítése történik saját szaporító anyagról. Kollégák, szülők, szomszédok, vállalkozók, a szociális szövetkezet is támogat bennünket palántával, vetőmaggal.

Fontos feladatunk évente, felkészülés a nyári szünet időszakára. Igyekszünk a gyomoktól alaposan megtisztítva, rendezetten hagyni a területet. A kert nyári művelésének

rendjét június elején megtervezem, aztán teszem közzé az 5-7. osztályokban A heti 2 órás gondozás alkalmain, egy-egy osztály tanulói végzik az esedékes feladatokat két nevelő felügyeletével. Nyaranta minden kolléga egyszer kerül sorra, magam többnyire minden héten segítem munkájukat. A korai órákban (7⁰⁰-9⁰⁰-ig) még kellemes időben szívesen tevékenykednek a gyerekek, beszélnek meg addigi nyári élményeiket. Sok termésünk betakarítására is a nyár folyamán kerül sor. Ezek tisztításáról, tárolásáról, esetleg értékesítéséről is gondoskodunk. A nyári gondozást végző tanulókat tanév elején szorgalmi ötösökkel jutalmazom.

Kertünk növényállománya: Gyümölcsfák, gyümölcsbokrok

Két diófánk az utcán, egy a szerszamos épület mellett található. Jobb oldalra, a nagy diófán belül kerültek az új telepítésű gyümölcsseink. Mandula, meggy, sárgabarack, magas törzsű egres, piros és fekete ribizli bokrok. Ezek mellé, az ősz folyamán két sor fertődi zamatos málnát fogunk telepíteni. A füves terület szélén találjuk, szelídgesztenye fánkat. Hátrább van korábbi telepítésű gyümölcsösünk. Almák, körték, meggyek, szilvák, valamint tüskénékülű szedreink.

Hátul, a kert bal sarkában van ízletes termésű, ropogós cseresznyénk. Kijebb 20 esztendő ribizlibokraink találhatóak, az átültetésre váró málnással. Szőlősorunk mellett is mindkét oldalon gyümölcsfák találhatóak. A gyümölcsös szélét egy 50 m²-es számoça ültetvény jelzi

Dísznövényeink, mint a kert kiegészítői, a táblák közötti helyekre, szegélyek mellé, utcafrontra lettek telepítve. Így aztán azok egész kertünk esztétikai meghatározói is.

A belépve, két oldalról a kapu mellett, két **nyugati tuja** fogadja a belépőket. Jobbról a szerszamos előtti ágyásban **fáklya liliumot, sásliliumot, élő őszirózsát, árnyékliliumot, kerti margarétát és pünkösdi rózsákat** találunk. Ebbe az ágyásba szoktuk **egynyári virágaink** magjait elvetni, kardvirágot rakni.

Elöl található még egy **Jázmín bokor** mely nyár elején látványán kívül bódító illatával is megörvendeztetni a közelében tartózkodókat, segítségével díszítjük ballagáskor iskolánkat is. E gyepterületre telepítettem a télen ágaival is dekoratív csavart fűzfánkat.

Gyümölcsösünket választja ketté egy **örökzöldekből (luc- és ezüsfenyők) valamint lombhullatókból (Boglárka cserje, Tűztövis) vegyesen telepített sor**. Innen biztosítottuk évekig karácsonyi ünnepeink fáit. A másik oldalon, a kerítés mellett, sűrű **mályva-cserje** sor helyezkedik el. Díszítő jellegén kívül védelmet is biztosít kertünk növényei számára.

A kerti csap közelében két díszcserje található: tollas gyöngyvessző és hóbogyó. A kerti út mellett, kifelé jövet jobbról **ezüsfenyő fáink állnak** melyek az év minden szakában üde látvány nyújtanak. A kert első sarkában található egy **óriás nád** tő. Évente újra növe szarát kora tavasszal vágjuk le. A kb. 4-5 méteres hajtásokat lágyszárú növényeink karózására tudjuk felhasználni. A kerítés tövében nagyvirágú krizantémok, illetve tavasszal tulipánok, nárciszok nyílnak. Ugyan nem az iskolakertben, de az iskola előkertjében, virágládákban, balkonládákban is gondoskodunk dísznövények telepítéséről, azok

ápolásáról. Ezeket a munkákat főleg tanórán kívül, napközis tanulóink segítségével végzem. Kis sziklakertünk kialakításában, és több más telepítési munkában feleségem és takarítóink voltak segítségemre.

Zöldségeskerti növényeink

Az egynyári növényekből általában csak egy sornyt, esetleg ágyásnyit vetünk. Fő célunk velük a bemutatás, a növény megismertetése. Néhány növényt azonban, melyeknek termését értékesíteni tudjuk, viszonylag nagyobb területre telepítjük. A palánták egy részét magunk neveljük elő technika szaktantermünk ablakpárkányán, virágládákban.

A veteményesben számos növényt termesztünk: **karalábét, bimbóskelt, fejes- és kelkáposztát, karfiolt, hónapos retket, céklát, petrezselymet, sárgarépát, gumós zellert, póré-, vörös-, lila-, sonka-, metélő- és fokhagymát, fejes salátát, spenótot, metélő-petrezselymet, uborkát, patisszont, sütőtököt, cukkínt, paradicsomot, paprikát, zöldbabot, borsót, csemegekukoricát, édesköményt, burgonyát, bokor és futó babot.**

Sajnos, az eszközállományunk elavult, leamortizálódott épületünk is felújításra szorul. A kerti szerszámok téli javításában segítséget nyújt az önkormányzat gazdasági ellátó egysége. Újak beszerzésére iskolánk költségvetéséből több éve nem került. A KÖZSZER végezi az őszi szántást, 4 évente az őszi szervestrágyázást, tavasszal gépi magágy előkészítést, a vegetációs időszakban a gyepterületek nyírását.

A felsorolt nehézségek ellenére, büszkék vagyunk eredményeinkre, arra, hogy közösségi és egyéni támogatóink segítségével, tanulóink, iskolaközösségünk munkájával biztosítani tudtuk az elmúlt években is, az iskolakert fenntartását, működtetését.

S vajon mit hoz a jövő? Nem tudhatjuk, ha az eddigi önkormányzati fenntartásból átkerülünk az állami fenntartóhoz, mennyire lesz gördülékeny kéréseink teljesítése. Kapunk-e segítséget a kert megtartásához, ápolásához? Az iskolavezetés mindenesetre támogatja a működtetésre vonatkozó terveimet. De igazgatónk ehhez anyagi forrásokat nem tud biztosítani. A természet törvényei pedig nem várnak a döntéshozás bürokráciájára, mert, ahogy már a Bibliában is lejegyezték, mindennek megvan a maga ideje, ideje van a vetésnek és ideje az aratásnak.